

ГЕФ-7 ТЕХНІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО: УПРАВЛІННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ВІДХОДАМИ ТА РТУТТЮ

1. Передумови

Поширення шкідливих хімічних речовин і відходів викликає зростаючу стурбованість через здоров'я і благополуччя людини і стан навколишнього середовища. Світ став свідком різкого зростання виробництва і використання хімічних речовин загальною сумою від 171 млрд. доларів США в 1970 році до більш ніж 4.1 трлн. дол. США (ЮНЕП, 2012 рік). *Багато* хімічних речовин, таких як стійкі органічні забруднювачі (СОЗ) і ртуть, можуть переміщатися на великі відстані через повітря, мігруючі види і водні течії. Вплив СОЗ може призвести до серйозних негативних наслідків для здоров'я людини, включаючи деякі види раку, вроджені дефекти, дисфункції імунної та репродуктивної системи, підвищену схильність до захворювань і пошкодження центральної і периферичної нервової системи (Стокгольмська Конвенція, 2017 рік).

Пластик використовується у всіх сферах життя з поточною структурою виробництва і споживання, що призводить до різкого збільшення відходів пластику у всьому світі. До 2015 року в світі було вироблено 7,8 мільярда тонн пластику — більше однієї тонни пластику на кожну людину, що проживає сьогодні.¹ Нинішня лінійна модель «брати, виробляти, використовувати і утилізувати» є досить дорогою з екологічної, економічної та медичної точок зору. Пластикові відходи забруднюють прісноводні системи через пластикові частинки розміром менше п'яти міліметрів, більш відомі як мікропластик, які транспортуються через стічні води, течії річок і повені.

Згідно з Глобальною оцінкою ЮНЕП по використанню ртуті за 2013 рік, загальний обсяг антропогенних викидів ртуті в атмосферу в 2010 році оцінювався в 1960 тонн. Щорічні викиди від кустарного дрібномасштабного видобутку золота (ASGM) оцінюються в 727 тонн, що робить цей сектор найбільшим сектором, на який припадає понад 35% загальних антропогенних викидів ртуті.² Близько 15 мільйонів шахтарів використовують ртуть для відокремлення золота практично без засобів захисту.

Глобальні конвенції і концепції, що стосуються управління хімічними речовинами, визнають важливість роботи з неможливими і вразливими громадами. Стокгольмська Конвенція про стійкі органічні забруднювачі була прийнята в травні 2001 року і вступила в силу в травні 2004 року.

¹ Річі Х. та Роузер М., Забруднення пластиком — Наш світ у цифрових даних, вересень 2018 року, доступно за посиланням: <https://ourworldindata.org/plastic-pollution>

² ЮНЕП, 2013 рік. Глобальна оцінка використання ртуті, 2013 рік: Джерела, викиди, викиди і забруднення навколишнього середовища. Відділ хімічних речовин ЮНЕП, Женева, Швейцарія

Мінаматська конвенція по ртуті є глобальним договором, погодженим в 2013 році для захисту здоров'я людини і стану навколишнього середовища від несприятливого впливу ртуті.

ПМГ підтримує впровадження Стокгольмської і Мінаматської конвенції на рівні громад з метою сприяння виконанню мандата ГЕФ з охорони глобального навколишнього середовища. Впровадження конвенцій, як і раніше, потребує вдосконалення. Бар'єри на шляху впровадження включають: 1) відсутність сприятливої політики і ринкових умов; 2) низька обізнаність, знання і технічний потенціал; 3) відсутність альтернатив хімічним речовинам і ртуті. В рамках ГЕФ-7 ПМГ зосереджує свої зусилля на скороченні та усуненні цих бар'єрів, а також на заохоченні інновацій і практик на рівні громад для вирішення проблем, пов'язаних з хімічними речовинами, відходами і ртуттю.

ПМГ застосовує підхід «знизу вгору» і працює в партнерстві з організаціями громадянського суспільства, урядами, приватними компаніями, науковцями, міжнародними донорами та іншими зацікавленими сторонами. Заходи, що вживаються на місцях громадами, часто виступають у якості каталізаторів для забезпечення координації між іншими суб'єктами на національному або регіональному рівнях. Місцеві громади можуть відігравати ключову роль у пропаганді більш ефективного управління відходами та охорони навколишнього середовища, часто стимулюючи зусилля адміністративних та регулюючих органів вирішувати ці питання.

2. Цілі та стратегічне програмування

Цілі заходів в області управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю сприятимуть досягненню спільної мети ПМГ: «Заохочення і підтримка новаторських і масштабованих ініціатив і сприяння партнерству між зацікавленими сторонами на місцевому рівні для вирішення глобальних екологічних проблем». ПМГ спрямована на демонстрацію, розгортання і передачу новаторських інструментів і підходів громад за підтримки платформ з раціонального управління хімічними речовинами і відходами. Відповідно до цього, ПМГ зосереджуватиме свою увагу на громадах, що безпосередньо стикаються із загрозами, пов'язаними з хімічними речовинами та відходами, як користувачі або споживачі. Ці заходи включатимуть підтримку новаторських, доступних і практичних рішень в галузі управління хімічними речовинами і відходами в рамках спільних зусиль з партнерами, включаючи урядові установи, науково-дослідні установи, приватний сектор та міжнародні агенції. В рамках ГЕФ-7 ПМГ увага буде зосереджена на наступних чотирьох стратегічних програмах (СП) в області управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю.

СП 1: Управління викидами ртуті при кустарному дрібномасштабному видобутку золота

Ця стратегічна програма реалізується через глобальну інноваційну програму управління викидами ртуті при кустарному дрібномасштабному видобутку золота. ПМГ буде підтримувати 2-3 громадських проекти в рамках програми управління кустарним дрібномасштабним видобутком золота у 10-12 країнах, включаючи вісім країн-учасниць GOLD та 2-4 активні програми країн ПМГ протягом 2018-2020 років у співпраці з масштабними ініціативами ГЕФ у цій галузі, які можуть використовувати ПМГ, як механізм доставки для підтримки діяльності місцевих громад при кустарному дрібномасштабному видобутку золота. Грантові заходи включатимуть:

- Експериментальні та випробувальні безртутні технології та інновації в кустарному видобутку золота;
- Повторне використання/переробка ртуті для скорочення викидів при кустарному дрібномасштабному видобутку золота
- Навчання та демонстрації для шахтарських громад щодо запобіжних заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків для здоров'я
- Офіційна реєстрація місцевих шахтарів для кращого управління
- Обмін досвідом та знаннями для покращення навчання між громадами

СП 1: Управління пластиком, твердими відходами та економіка замкненого циклу

ПМГ буде надавати підтримку місцевим громадам і їх рішенням, сприятиме впровадженню системи управління пластиком та економіки замкненого циклу шляхом забезпечення кругових рішень проблем пластикових відходів на основі громадських заходів щодо «скорочення, повторного використання і переробки» пластику з пріоритетністю таких заходів. Пріоритетна увага приділятиметься наступним видам інновацій та практик:

- Матеріалознавство та розробка продуктів для сприяння «скороченню, повторному використанню та переробці»;
- Зміни у споживанні і поведінці споживачів в результаті проведення кампаній з підвищення обізнаності та зміцнення потенціалу;
- Збір та управління відходами для зменшення кількості твердих відходів, що спалюються під відкритим небом.

СП 3: Хімічні речовини в стійкому сільському господарстві

Ця стратегічна програма буде впроваджуватись в координації із стратегічною ініціативою «Стале сільське господарство і рибальство». Заходи включатимуть:

- Виробництво і використання органічного добрива, включаючи збір органічних відходів і компостування для скорочення використання хімічних добрив;
- Виробництво і використання органічних і природних пестицидів замість пестицидів
- Інновації та технології для скорочення використання пестицидів у сільському господарстві

СП 4: Локальні та глобальні коаліції з управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю

ПМГ надає досвід та знання громадам для їх глобального розвитку. ПМГ співпрацює з Робочою групою з нульового вмісту ртуті Європейського бюро з навколишнього середовища та міжнародною мережею з утилізації СО₂ в цілях розробки та зміцнення місцевих і глобальних коаліцій з управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю для забезпечення того, щоб заходи на місцевому, національному і глобальному рівнях мали взаємопов'язаний, скоординований та стимулюючий характер.

Для впровадження цієї стратегічної програми було виділено два гранти через дві міжнародні НУО, а саме міжнародну мережу з утилізації СОЗ та Робочу групу з нульового вмісту ртуті Європейського бюро з навколишнього середовища. Основна увага в рамках програми буде приділятися розвитку потенціалу на основі мікропроектів з метою підвищення місцевого потенціалу, професійної підготовки та створення мереж для зв'язку місцевих громад і організацій громадянського суспільства з міжнародними НУО.

3. Загальна оцінка результатів і їх узгодження з ГЕФ

В рамках ПМГ повинні розроблятися та впроваджуватися програмні стратегії у відповідності до стратегічних програм у цій сфері. В Табл. 1 нижче наведені результати реалізації проекту. Проекти повинні розроблятися, впроваджуватися і супроводжуватися моніторингом і збором даних про досягнуті результати для відображення в основному показнику ГЕФ.

Основним показником ГЕФ 9 є «скорочення, утилізація/знищення, виключення та заміщення хімічних речовин, що викликають глобальну стурбованість, та їх відходів в навколишньому середовищі, в процесах, матеріалах і продуктах (скорочення метричних тонн токсичних хімічних речовин)». ПМГ сприятиме досягненню цього показника за допомогою громадських демонстраційних проектів.

У порівнянні з 25-річним досвідом впровадження ПМГ громадам буде важко виміряти та відзвітувати про ефективність окремих заходів ПМГ, спрямованих на зниження використання СОЗ та ртуті. Буде впроваджено непрямий показник «Матеріали або продукти, що містять стійкий органічний забрудник або ртуть». Для допомоги громадам у складанні звітів про досягнуті результати непрямі субпоказники можуть включати: 1) тверді відходи, які не було спалено під відкритим небом; 2) зменшення кількості продуктів, що містять ртуть; 3) збір та утилізація відходів електричного обладнання; 4) хімікати або пестициди, використання яких вдалось уникнути.

Табл. 1 Результати впровадження проектів у сфері управління хімічними речовинами, відходами та ртуттю

Мета проекту: Заохочення і підтримка новаторських і масштабованих ініціатив і сприяння партнерству між зацікавленими сторонами на місцевому рівні для вирішення глобальних екологічних проблем у пріоритетних земельних та морських ландшафтах							
Компоненти проекту	Тип компонента	Результат проекту	Корисні ефекти проекту	Трастовий фонд	(в дол. США)		
Локальні та глобальні коаліції з управління хімічними речовинами та відходами	Технічна допомога	Інноваційні інструменти і підходи демонструвалися, розгорталися і передавалися громадам за підтримки платформ по раціональному управлінню хімічними речовинами і відходами.	<p>Щонайменше 300 тонн матеріалів та продуктів, що містять стійкий органічний забруднювач, було перероблено/утилізовано</p> <p>Щонайменше 2 локальні та глобальні коаліції і мережі було підтримано (наприклад, IPEN і Робоча група з нульового вмісту ртуті Європейського бюро з навколишнього середовища GOLD)</p> <p>Щонайменше у 50 країнах, де реалізовується ПМГ, впроваджується інформаційно-пропагандистська стратегія щодо раціонального управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю.</p>	Трастовий фонд ГЕФ	5,848,477	6,106,000	

4. Зацікавлені сторони та партнерства

Громади самі по собі не можуть вирішити проблему управління хімічними речовинами, відходами і ртуттю без цілісного підходу та участі всіх зацікавлених сторін — від громадян до урядів та приватного сектора. Управління хімічними речовинами, відходами та ртуттю має бути інтегроване на місцевому, національному та міжнародному рівнях в політичних цілях та за участі усіх основних зацікавлених сторін. Партнерство з урядами, приватним сектором, донорами, науковцями, громадськими організаціями та всіма ключовими зацікавленими сторонами є ключем до успіху ПМГ.

В рамках ГЕФ-7 для ПМГ активно налагоджуватимуть партнерські відносини на усіх рівнях. На глобальному рівні організатори ПМГ будуть співпрацювати з учасниками програми ГЕФ GOLD, ЮНЕП, ПРООН та іншими організаціями з метою забезпечення зв'язків і співпраці по проектах на місцях і сприяння обміну досвідом і навчанням. ПМГ продовжуватиме співпрацювати з IPEN і

Робочою групою з нульового вмісту ртуті з метою сприяння створенню місцевих і глобальних коаліцій.

5. Управління ризиками, управління знаннями та інноваціями

Слід зазначити, що багато проектів в галузі хімічних речовин, відходів і ртуті здійснюються під керівництвом жінок, молоді, дітей та інвалідів. Хоча ми визнаємо важливість залучення найбільш вразливих та маргіналізованих груп, слід також зазначити, що управління відходами, особливо неофіційний збір та сортування відходів, часто здійснюється незабезпеченими людьми, які не можуть знайти більш оплачувану, чисту та гідну роботу. Неофіційні робочі місця з утилізації відходів вважаються «брудною» роботою, і в цьому секторі зайняті лише найбідніші і маргіналізовані верстви населення. Використання ртуті при кустарному видобутку золота створює серйозну загрозу для здоров'я навколишніх громад. Навчання та обмін знаннями мають вирішальне значення для зменшення ризиків для здоров'я людей, оскільки при впровадженні основних заходів негативний вплив може бути зменшено.

ПМГ відіграє важливу роль в обміні знаннями та досвідом громад в області інноваційних рішень на місцях. Відповідно до своєї природи та компетенції ПМГ не тільки сприяє заходам, які призводять до прямих глобальних екологічних вигод, але й заохочує інновації, експерименти та демонстраційні підходи, механізми та процеси управління, які через масштабування, моделювання та інтеграцію призводять до прямих глобальних екологічних вигод. Останній аспект особливо актуальний у сфері управління твердими і пластиковими відходами у зв'язку з поширеністю проблеми та порівняно невеликим масштабом індивідуальних проектів на рівні громад, оскільки результати, досягнуті завдяки цим місцевим проектам по управлінню пластиковими відходами, можуть бути вдосконалені шляхом створення знань, демонстрації рішень та обміну досвідом в більш широких рамках заходів, включаючи політичну сферу і регулювання. Глобальна мережа ПМГ є ключовим елементом сприяння обміну передовим досвідом між країнами. Крім того, ПМГ співпрацює з регіональними проектами або ініціативами шляхом встановлення зв'язків між громадами для обміну знаннями та досвідом.

Додаткові ресурси для читання

1. Напрямки програми ПМГ ГЕФ-7
2. Управління хімічними речовинами та відходами на рівні громади: досвід ПМГ ГЕФ
3. Пластик та економіка замкнутого циклу: рішення на рівні громад (буде опубліковано)
4. Навчальний модуль з хімічних речовин, відходів і ртуті ПМГ